

Strategické směry reformy vzdělávacího systému

Товканець О. С., к. пед. н.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна

Товканець Г. В., д. пед. н.

Мукачівський державний університет, Україна

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ:

ВИКЛИКИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Протягом останніх років процес стрімкої глобалізації значною мірою трансформує українську національну систему вищої освіти.

Дослідники серед тенденцій та особливостей розвитку вищої освіти на інституційному рівні виділяють такі: абсолютне зростання кількості студентів; зростання вартості та видатків на вищу освіту, диверсифікація джерел її фінансування; збільшення та зростання ролі сектору недержавної вищої освіти; зростання кількості працівників сфери вищої освіти; інформатизація (комп'ютеризація) освіти; розвиток дистанційної освіти; збільшення віку тих, хто здобуває вищу освіту; міграція професорсько- викладацького складу і відтік інтелекту в розвинуті країни; демократизація та децентралізація системи управління освітою; підвищення мобільності студентів; підвищення автономії вищих навчальних закладів [1; 2].

До конкретних проблем, які можуть виникнути в освіті в умовах подальшого зростання глобалізаційних процесів та невизначеності, відносимо, насамперед, якість розроблених стратегій. На сучасному етапі визначення і здійснення стратегії розвитку освіти в умовах глобалізації є закономірним процесом для кожної національної освітньої системи і, зокрема, конкретного освітнього закладу. У цих умовах актуальною є проблема формування стратегії з урахуванням викликів і трендів не тільки процесу глобалізації, а й інтенсивного розвитку інформаційних технологій, «стирання» державних кордонів для отримання інформації тощо. Доцільно виробляти свою власну стратегію або прийняти, в більшій чи меншій мірі, чийось стратегію, розроблену кимось іншим. У першому випадку необхідно ретельно вимагає ретельності і певного часу для аналізу умов, тоді як у вже наявних

стратегіях розвитку освіти в умовах глобалізації та глобалізаційних ризиків досить серйозно варіюється якість опрацьованості, що може призводити до виникнення нових ризиків у розвитку освіти.

Важливим є вимушене функціонування в умовах нових і невідомих чинників. Глобалізація, припускаючи «стирання» кордонів й інтенсифікацію інформаційної та особистої освітньої мобільності, в той же час, привносить й інші проблеми (генерація нових соціокультурних, економічних і ділових умов функціонування всіх суспільних систем). Так, більш інтенсивний вихід національної освіти на міжнародний ринок регіонального або європейського рівня, потребують від акторів цього процесу серйозного освоєння міжнародних аспектів функціонування соціуму в частині освітньої діяльності, а саме, в сфері визначення параметрів здійснення професійних і ділових контактів тощо [3, с. 67 – 69].

Ще однією проблемою вищої школи на початку XXI століття є зниження кількості студентів, які навчаються на денній формі. В умовах інтенсифікації мобільності з'являються нові форми отримання освіти і навчання, такі як: e-learning, дистанційне навчання, онлайн навчання, засноване на неформальній освіті, ігровому навчанні та ін. Виходячи з цього, освітня система в цілому і конкретні установи можуть зіткнутися зі зниженням кількості студентів, які можуть переходити для отримання освіти в інші установи, в тому числі і тих, які знаходяться в інших державах.

Актуальності набуває диверсифікація фінансування системи освіти. Сучасна ситуація показує, що все більша кількість осіб, які бажають отримати високоякісну освіту або щоб їх діти її отримали, готові активно здійснювати приватне інвестування в цю діяльність. Не менш інтенсивною сьогодні стала, особливо в західних країнах, практика грантової підтримки благодійними фондами отримання високоякісної платної освіти на конкурсній основі. Сюди ж включаються і різні спонсорські організації, які можуть надавати підтримку тим, хто навчається, оплачуючи здобуття освіти частково або надаючи можливості проходити поглиблені курси безкоштовно.

Держава, залишаючись в доступній для огляду перспективі основним джерелом фінансів для національної системи освіти, в умовах нових викликів буде змушена активно трансформувати нормативний механізм регулювання освіти, легалізувавши освітні інновації (онлайн навчання та ін.), координуючи вихід освітніх установ на європейський або міжнародний ринок освіти і регулюючи приплив іноземних студентів в національні освітні установи [3].

На сучасному етапі слід констатувати той факт, що в сучасній міжнародній освітній системі існують освітні установи, які ведуть інтенсивну підготовку в європейському або міжнародному масштабі впродовж останніх 50-100 років. За тривалий час успішної діяльності в міжнародному масштабі вони встигли напрацювати досить потужні конкурентні позиції, в основі яких лежить позитивна репутація цих навчальних закладів. При цьому вона складається не тільки з високого рівня підготовки студентів на момент закінчення ними навчання, що підтверджується іспитами, а й успішної подальшої професійної та життєвої траєкторії випускників, транспарентною системою управління установою і прийняття адміністративних рішень, чистою і незаплямованою фінансовою репутацією установи і його керівництва. Такі умови створюють для більшості інших національних освітніх установ, які будуть намагатися інтегруватися в глобальну систему освітнього ринку, досить серйозні і складні умови конкуренції.

Вихід національної освіти на глобалізовану світову арену, як правило, супроводжується інтенсифікацією конкуренції і репутаційної боротьби з іншими освітніми системами. У цих умовах проблема співвідношення ціни і якості включає в себе не тільки і не стільки сам процес підвищення конкурентної привабливості для одержувачів освітніх послуг, але і набуває рис фінансової привабливості для спонсорів та інвесторів. Тому усталена практика оцінювання поточної і підсумкової ефективності роботи всієї національної системи освіти і конкретного освітнього закладу за результатами року з розміщенням результатів такого оцінювання у відкритому доступі стане обов'язковою умовою. Навчальні заклади повинні будуть думати і діяти зважено, генеруючи стратегії для просування і розвитку, підкріплені бізнес-планами, розробленими на основі досліджень ринку. Освітнім закладам також доведеться формувати внутрішні механізми для роботи з інвестиціями, а також комплекс заходів виходу з інвестиційного процесу.

Виникає велика кількість найсерйозніших системних проблем, які пов'язані з тим, що національна освіта, в цілому, або конкретний навчальний заклад, зокрема, при інтеграції в глобалізоване середовище неминуче будуть зазнавати ризиків, адекватну відповідь на які доведеться шукати, перш за все, керівництву, що об'єктивно обумовлює різке підвищення його управлінського навантаження. Виходом з цієї ситуації передбачається інтеграція в освітню систему менеджерів з розвитку, які не будуть безпосередньо пов'язані з процесом навчання, а будуть працювати саме в напрямку розвитку, виходу на наступний рівень і ін.

Активний вихід національної освіти на міжнародну арену призводить до підвищення значущості питань безпеки та забезпечення безперервності діяльності в умовах ризиків терористичних атак, соціальних катаклізмів і техногенних катастроф. У цих умовах велику роль буде відігравати взаємодія освіти як соціального інституту з інститутами національної і міжнародної безпеки, налагодження зв'язків між установами щодо обміну інформацією і надання сприяння в екстрених ситуаціях та ін. Відповідно відбудуться зміни кадрового складу. Активна інтеграція національної освіти в глобалізоване середовище і, особливо, конкретних освітніх установ, призведе до серйозної трансформації їх кадрового складу [2; 3]. Так, в управлінні неминуче з'являться певні посади, а співробітники, що займають їх, не будуть пов'язані з освітнім процесом і, швидше за все, можливо, навіть не матимуть і педагогічної освіти, а будуть спеціалізуватися в галузі міжнародного менеджменту, конкретного просування на глобалізований ринок національних продуктів і послуг, в даному випадку – освітніх [3, с. 268]. Зміняться вимоги і до викладацького складу, оскільки їх професійна діяльність буде здійснюватися на основі принципу універсалізму, тобто врахування категорії необхідності без додаткових зусиль реалізовувати її в глобальному освітньому середовищі в інноваційних формах e-learning, онлайн-навчання, неформального навчання тощо.

Отже, для інтенсивного і результативного розвитку освіти в умовах глобалізаційних ризиків необхідно зважити, що стратегія інтеграції освіти (освітнього закладу) в глобальну освітню систему має бути зрозумілою й несуперечливою і в її реалізації мають бути зацікавлені всі ключові сторони, а також доцільним вбачається врахування результатів дослідження ринку освітніх послуг на різних рівнях освітніх систем.

Література

1. Вітлінський В. В. Ризик у менеджменті / В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний, Г. І. Великоіваненко. – К. : ТОВ «Борисфен-М», 1996. – 336 с.
2. Смирнов А. В. Образовательные кластеры и инновационное обучение в вузе: монография / А.В. Смирнов. – Казань : РИЦ «Школа», 2010. – С. 102.
3. Товканець О.С. Підготовка фахівців з менеджменту освіти в центральноевропейських країнах: теорія і практика: [монографія] / О.С. Товканець / За заг. ред. Л.Б. Лук'янової. – Ужгород: ТОВ «РІКУ-У», 2019. – 516 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>